

Dr. Tengölics Zsófia Márta
ELTE ÁJK Agrárjogi Tanszék
Témavezető: Dr. Kurucz Mihály egyetemi tanár

DOI: <https://doi.org/10.55052/themis.2024.1.116>

A mezőgazdasági termelő jogi fogalmának, illetőleg belső differenciálódásának vizsgálata az európai uniós és magyar agrárjogban, különös tekintettel a magyar csatlakozás óta eltelt húsz évre

Absztrakt

Az EGK, majd az EK alapszerződése és ezt követően az EUMSZ egyaránt meghatározza a közös mezőgazdasági politika tárgyi hatályát, de fel sem merült a személyi hatály körében a mezőgazdasági termelő jogi fogalmának rögzítése, és az sem, hogy a szerződések utaltak volna annak jogi meghatározására a rendeletek és az irányelvek számára. Ennek következtében egyes uniós jogforrások maguk definiálják azt, mások nem. Az uniós agrárjogi szabályozás e sajátossága, az egységes személyi hatály meghatározásának hiánya hatással volt és van a magyar szabályozás differenciáltságra is.

A mezőgazdasági termelő jogszabálynkénti meghatározása a termelői jövedelemtámogatási rendeletekben vált leginkább részletezetté, sőt 2013-tól erőteljes belső differenciálódás is megfigyelhető a rendeleti szintű jogi szabályozásban. A fiatal mezőgazdasági termelők jogi fogalmának legrészletezőbb jogi meghatározására is a jövedelemtámogatási szabályozásban került sor. A 2023-2027-es évekre vonatkozó közös agrárpolitikai ciklusban a generációs megújulás, mint különös agrárpolitikai célkitűzés a jogi fogalmakat is érintette. Ugyan a mezőgazdasági termelő jogi fogalma magában foglalja az aktív és fiatal termelők kategóriáját is, azonban – tekintettel az uniós diszjunkcióra – a jogharmonizáció követelménye miatt át kellett venni az elkülönített meghatározásokat. A fiatal mezőgazdasági termelőkre, az aktív farmerre, mint a szabályozás kitüntetett alanyaira külön-külön jogszabályok adnak meghatározást. A tanulmány középpontjában a KAP alanyi körének, azon belül különösen a mezőgazdasági termelő jogi fogalmának vizsgálata áll, az uniós jogfejlődés, és annak a magyar agrárjogi fogalmakra gyakorolt hatása feldolgozásával. A vizsgált időszak a részletesen a magyar csatlakozás időpontjától napjainkig terjedő időszakra terjed ki.

I. Bevezetés

Az Európai Unió (a továbbiakban: EU) és ezáltal a magyar agrárjog fejlődéséhez és fogalomrendszeréhez nagyban hozzájárult a kezdetek óta jelen lévő Közös Agrárpolitika (a továbbiakban: KAP), és annak reformjai. Mindazonáltal megállapíthatóvá vált a tanulmány írása közben, hogy bár az integráció előrébb járt az egyes fogalmi elemek meghatározásában, mégis jellemző maradt mind a csatlakozás előtti differenciálódás, mind az azóta bekövetkezett többlettartalmak egymásra hatása. Ennek megfelelően az általánosan elfogadott legújabb európai standardból indul ki a szerző is. Ez az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/2115 rendeletében (a továbbiakban: 2021/2115/EU Rendelet) meghatározott mezőgazdasági termelő¹ fogalma, amelynek elaborációjára az EU által alkalmazott fogalomrendszerre történő kitekintés fejezetben kerül majd sor.

Feltehető a kérdés, hogy az agrárgazdaságokból kiragadva miért az egyéni termelők állnak a vizsgálat középpontjában, amikor a termelő önmagában nem vizsgálható üzeme, gazdasága nélkül. Tekintettel arra, hogy mind az EU-ban, mind Magyarországon jelentős csökkenés figyelhető meg a gazdaságok számában², érdemes a legkisebb egységnél kezdeni a kutatásokat, ez pedig a termelő. Általánosságban megállapítható, hogy különbség tehető az üzemvezető termelő által és a vállalkozó termelő által működtetett agrárüzemek között³. E tanulmány az első kategória vizsgálatát tartja irányadónak az elemzés szempontjából.

Az agrárjog tárgyának hármas meghatározottságát tekintve, – ami személyi-szervezeti, tevékenységi, valamint tárgyi és természeti⁴ – jelen tanulmány a személyi meghatározottság vizsgálatát veszi szemügyre a mezőgazdasági termelő szempontjából.

---

¹ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/2115 rendelete (2021. december 2.) a közös agrárpolitika keretében a tagállamok által elkészítendő stratégiai tervhez (KAP stratégiai terv) nyújtott, az Európai Mezőgazdasági Garanciaalap (EMGA) és az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA) által finanszírozott támogatásra vonatkozó szabályok megállapításáról, valamint az 1305/2013/EU és az 1307/2013/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről 3. cikk 1. pont „mezőgazdasági termelő: olyan természetes vagy jogi személy, illetve természetes vagy jogi személyek olyan csoportja – tekintet nélkül az ilyen csoportnak vagy tagjainak a nemzeti jog szerinti jogállására – akinek, illetve amelynek a mezőgazdasági üzeme az Európai Unióról szóló szerződésnek az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 349. és 355. cikkével együtt értelmezett 52. cikkében meghatározottak szerint a Szerződések területi hatálya alá tartozik, és aki, illetve amely a tagállamok által az e rendelet 4. cikkének (2) bekezdésével összhangban meghatározottak szerinti mezőgazdasági tevékenységet folytat.”

² Valkó – Kincses – Kovács 2022. 854-872. http://real.mtak.hu/151576/1/2022_09_854.pdf (2024.05.01.)

³ Kurucz 2012. 118-136., elérhető: http://www.gazdalkodas.hu/index.php?l=hu&p=cikk&cikk_id=934 (2024.05.01.)

⁴ Kurucz 2007a. 41-86. http://epa.oszk.hu/01000/01040/00002/pdf/EPA01040_agrar_es_kornyeztjog_2_2007_41-86.pdf (2024.05.01.)

Elöljáróban annyi állapítható meg, hogy a mai magyar agrárjogi fogalom fontos részét képezi mind a jogképesség⁵, mind a cselekvőképesség⁶, hiszen ezek nélkül nem értelmezhető az agrárjogi jogalanyiség.

II. Történeti áttekintés

1. A 20. századi megjelenés

Ahhoz, hogy a jelenlegi magyar agrárjogi és agrárpolitikai jelentéstartalom megfelelően vizsgálhatóvá váljon, vissza kell tekinteni az előző században létrehozott meghatározásokhoz, még akkor is, ha az sokszor nem egyes számban tekint a mezőgazdasági termelés alanyára, hanem csoportosulásként. Elsőként arra hívható fel a figyelem, hogy az 1920-as években nem volt igény az alanyok definiálására, így a forrás kizárólag a termék és a termény szavak jelentését tartalmazza, amely szerint a „[...] (*productum naturae*) általában minden, ami a természetben megterem, tehát az állat, növény, meg a kő is⁷”. A szemlélet nem egyedi, tekintettel arra, hogy az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés (a továbbiakban: EUMSZ) is kizárólag a jogviszonyok tárgyát, a terméket⁸ határozza meg.

A következő vizsgálandó időszak az ötvenes években bekövetkezett változásokban rejlik. Ebben az időszakban már nem csak a termés, mint jogviszonyban megjelenő tárgy, hanem a csoportos alanyok is megjelennek, így a termelői szakcsoportok⁹ és a mezőgazdasági termelősövetkezet¹⁰ is. Nem sokkal később a fogalomrendszer a

⁵ A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény 2:1. § (1) bekezdés

⁶ Uo., 2:8. § (2) bekezdés

⁷ Vadász szerk. 1925. 182.

⁸ Az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés 38. cikk (1) bekezdés: „mezőgazdasági termékek a termőföld, az állattenyésztés és a halászat termékei, valamint az ezekhez a termékekhez közvetlenül kapcsolódó első feldolgozási szint termékei.”

⁹ Bakos szerk. 1958. 587. „termelői szakcsoport: átmeneti szerkezeti forma a mezőgazdasági termelősövetkezet, valamint értékesítési, beszerzési és fogyasztói szövetkezeti funkciót végző szervezetek között.”

¹⁰ Uo., 125. „mezőgazdasági termelősövetkezetek: főbb vonásai és az állam által velük szemben támasztott követelmények a következők, közősek a termelőeszközök, kivéve a háztáji gazdaságban visszahagyott földet, állatokat, valamint a háztáji föld megműveléséhez szükséges egyszerűbb mezőgazdasági munkaeszközöket; [...] a tagok a nagyüzemi munkamegosztás előnyeit kihasználva a termelés minden ágában közösen végzik a munkát; a jövedelem túlnyomó részét a végzett munka alapján osztják el, kisebb részét pedig földjáradék kifizetésére használják fel; [...] évenként a tiszta jövedelem legkevesebb 5%-ával gyarapítják a fel nem osztható szövetkezeti alapot és a folyamatos üzemvitelhez szükséges tartalékokat képeznek; közösen végzik a beszerzést és értékesítést; a gazdálkodást éves termelési terv és költségvetés alapján folytatják; pontos nyilvántartást vezetnek és zárszámadást készítenek; szocialista szellemben vezetik, nevelik tagjaikat, kizsákmányolókat a szövetkezetbe nem vesznek fel, s nem tűrik meg a kizsákmányolás semmiféle formáját a szövetkezetben.”

termelőerők¹¹ és a termelőszövetkezet¹² mindennapi alkalmazását is bevezette, politikai töltettel összekötve a kornak megfelelően, azonban továbbra is jellemző maradt a többes szám alkalmazása és az egyéni gazdálkodók terminusának kikerülése. A rendszerváltozás előfutáraként fedezhető fel először, hogy a termelőerők¹³ kifejezés differenciáltabb jelentéstartalommal is bírt.

2. A EU csatlakozás előtti időszak

Az 1990-es évektől kezdődően megfigyelhetővé váltak nem csak a rendszerváltoztatás hatásai, de az igény is az EU-hoz való csatlakozásra, így a magyar fogalomrendszer e reflexiót is tartalmazta már, amely a mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról szóló 2013. évi CXXII. törvény (a továbbiakban: Földforgalmi törvény) hatálybalépéséig különösen jellemző maradt. Az első konkrét meghatározás a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvényben található a mezőgazdasági termelő fogalmáról, azonban ezt a megfogalmazást is csak az egyes iparjogvédelmi törvények módosításáról szóló 2009. évi XXVII. törvény emelte be, így jellemzőnek tekinthető ebben az esetben is az integráció hatása. A törvénynek megfelelően mezőgazdasági termelő *„az a természetes, jogi személy vagy jogi személyiség nélküli szervezet, aki vagy amely szántóföldi növénytermesztéssel foglalkozik¹⁴”*. Köszönhetően az általános megfogalmazásnak, a hatálybalépést követően nem is került sor a definíció átalakítására.

Annak ellenére, hogy törvényi szinten nem szabályozták, a csatlakozás előtt kormányrendeletekben és FVM rendeletekben található példa, mind a mezőgazdasági termelő tevékenység¹⁵, mind a mezőgazdasági termelő¹⁶ akkoriban alkalmazandó fogalmára.

¹¹ Rényi szerk. 1962. 413. *„termelőerők: a termelőeszközök, amelyek segítségével az anyagi javakat termelik, és a termelési tapasztalattal, munkában való jártassággal rendelkező emberek, akik a termelőeszközöket az anyagi javak előállítására érdekében mozgásba hozzák, a termelési mód egyik oldala, az embernek az anyagi javak termelése során a természet tárgyaihoz és erőihez való viszonyát fejezik ki.”*

¹² Uo., 413-414. *„termelőszövetkezet: a proletárforradalom győzelme után a falu szocialista átalakításának, majd a szövetkezeti parasztság kommunizmusba való átvezetésének társadalmi-gazdasági formája.”*

¹³ Barna szerk. 1982. 703. *„termelőerők: a termelés személyi és tárgyi tényezőinek egysége.”*

¹⁴ A találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény 109/A. § (3) bekezdés b) pont

¹⁵ Az Európai Unió Közös Agrárpolitikája magyarországi végrehajtásában, illetve a nemzeti agrártámogatási rendszerben érintett ügyfelekkel összefüggő ügyfélregiszter létrehozásáról és az ezzel kapcsolatos nyilvántartásba vételről szóló 141/2003. (IX. 9.) Korm. rendelet 2. § 7. pont *„mezőgazdasági termelő tevékenység: a Gazdasági Tevékenységek Egységes Ágazati Osztályozási Rendszeréről szóló 9003/2002. (SK 6.) KSH közlemény (a továbbiakban: TEÁOR) szerinti növénytermelési, állattenyésztési, vegyes gazdálkodási (TEÁOR 01.1-01.3), erdőgazdálkodási termék előállítás (TEÁOR 02.01), vadgazdálkodási (TEÁOR 01.50 kivéve a vadgazdálkodási szolgáltatást), illetve halgazdálkodási (TEÁOR 05.0 kivéve a halászati szolgáltatást) tevékenység.”*

¹⁶ Az agrárgazdasági és vidékfejlesztési célok 2003. évi költségvetési támogatásáról szóló 3/2003. (I. 24.) FVM

Tekintettel arra, hogy a fogalomrendszer még korántsem igazodott az uniós integrációéhoz, egyes forrásokban az igénybevevő¹⁷ és a mezőgazdasági termelőszervezet¹⁸ definíciók is megtalálhatók.

Figyelemre méltó azonban az Európai Unió Közös forrásaiból származó agrártámogatások, az azokhoz kapcsolódó, nemzeti költségvetésből nyújtott kiegészítő támogatások, valamint a nemzeti hatáskörben nyújtott agrártámogatások igénybevételének általános feltételeiről szóló 6/2004 (I. 22.) Korm. rendelet¹⁹, ami közvetlenül a csatlakozás előtt jelent meg. A rendelet különlegessége abban áll, hogy nem csak a KAP végrehajtásának oldaláról közelítette meg a definiálandó fogalmat, hanem adózási szempontból is, amelyre a későbbiekben nem sok példa található.

Feltehető a kérdés, vajon miért szükséges elhatárolni egymástól az agrárjogi fogalmakat, különösen az uniós csatlakozás előtt. A magyarázat annyiban egyszerű és bonyolult egyaránt, hogy a mezőgazdasági termelők és üzemek az agrárjogi tulajdon alanyaiként szintén értelmezendők, mivel jog- és cselekvőképességük szerzési képességet is hordoz magában, ami különösen fontos szerepet játszott a kárpótlások időszakában²⁰.

Ebben az időszakban az egyéni gazdák körében a megélhetést segítő gazdaságok váltak jellemzővé, amelyek a ház körüli, esetlegesen zártkerti gazdálkodás fogalmával azonosíthatók. Ezek egyike sem tekinthető mai értelemben vett családi gazdaságnak, tekintettel arra, hogy nem jelentett olyan munkaterhet, amely a család segítségére utalta volna a gazdát. Ebből a formából alakult ki a későbbiekben az úgy nevezett kistermelés gazdasági

---

rendelet 2. § (1) bekezdés i) pont „mezőgazdasági termelő: a h) pont szerinti tevékenységet folytató a személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény (a továbbiakban: Szja tv.) szerint belföldi illetőségű magánszemély (őstermelő, kistermelő, egyéni vállalkozó, családi gazdálkodó, magángazdálkodó), valamint belföldi székhelyű jogi személy, jogi személyiség nélküli gazdasági társaság, amennyiben eleget tett a mezőgazdasági termelők agrártámogatás igénybevételével összefüggő adatszolgáltatásáról és nyilvántartásba vételéről szóló 236/1998. (XII. 30.) Korm. rendelet (a továbbiakban: Nyilv. r.) szerinti adatszolgáltatási kötelezettségének és nettó árbevételében/bevételében a mezőgazdasági tevékenységből származó nettó árbevétel/bevétel aránya az 1. számú melléklet B) pontja szerinti számítás alapján eléri az 50 százalékot.”

¹⁷ Kurucz 2007b. 75. „igénybevevő: termőföldet – engedéllyel vagy engedély nélkül – más célra hasznosító magánszemély, jogi személy, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező más szervezet.”

¹⁸ Hársfalvi 1999. 34. „A mezőgazdasági termelőszövetkezet olyan agrárüzem, amelyet tagjaik alapvetően a mezőgazdasági termelés, az élelmiszeripari tevékenység, valamint ezekhez kapcsolódó kiegészítő és melléktevékenység közös folytatása céljából hoztak létre, illetve működtetnek.”

¹⁹ Az Európai Unió Közös forrásaiból származó agrártámogatások, az azokhoz kapcsolódó, nemzeti költségvetésből nyújtott kiegészítő támogatások, valamint a nemzeti hatáskörben nyújtott agrártámogatások igénybevételének általános feltételeiről szóló 6/2004 (I. 22.) Korm. rendelet 1. § (3) bekezdés d) pont „mezőgazdasági termelő: a c) pont szerinti tevékenységet folytató, a személyi jövedelemadóról szóló 1995. évi CXVII. törvény (a továbbiakban: Szja tv.) szerinti állandó belföldi lakhellyel rendelkező magánszemély, egyéni vállalkozó, valamint belföldi székhelyű jogi személy, jogi személyiség nélküli gazdasági társaság, amely az Európai Unió Közös Agrárpolitikája magyarországi végrehajtásában, illetve a nemzeti agrártámogatási rendszerben érintett ügyfelekkel összefüggő ügyfélregiszter létrehozásáról és az ezzel kapcsolatos nyilvántartásba vételről szóló 141/2003. (IX. 9.) Korm. rendelet (a továbbiakban: regisztrációs rendelet) szerinti regisztrációs számmal rendelkezik.”

²⁰ Kurucz 1992. 175-176.

szempontú definíciója²¹. Az üzemeket tekintve a legjellemzőbb az lett, hogy a szövetkezetek feloszlása után korlátozott felelősségű társaságok alakultak a privatizációs folyamatok nyomán, ezáltal a nagyméretű üzemek, amelyek a fejlődésre is képesebbek voltak, megerősíthették szerepüket az agráriumban, míg a családi gazdaságok rendkívül lassan terjedtek el²².

A fogalmi összeütközések veszélye a csatlakozás előtti időszakban foglalkoztatta a szakavatottakat, megállapítva, hogy a hazai agrárjogban elterjedt ügyfél meghatározás nem fedi le majd mindazon jogokat és kötelezettségeket, amelyeket a mezőgazdasági termelő terminológia magában foglalt már a 2000-es évek elején is. A támogatás címzettje kapcsán, aki maga a gazdálkodás alapegységének is nevezhető, általánossá vált az a megállapítás, hogy a magyar jogrendszerben is bevezetendő kellene, hogy legyen a fogalom pontos meghatározása²³.

III. Kitekintés az Európai Unió által alkalmazott fogalomrendszerre

Az EU jogfejlődését tekintve megállapítható, hogy az elsődleges jog helyett, a másodlagos jog generálja az európai agrárjog személyi hatályát²⁴. Az EUMSZ szabályozási hiátusát, amiről már az első fejezetben írtam, a KAP rendeletek hivatottak kiegészíteni. Még az Európai Közösséget létrehozó Szerződés (a továbbiakban: EKSZ) idején került sor az első definícióra, ám ebben az időszakban a gazdálkodó kifejezés vált alkalmazandóvá, még nem aposztrofálták mezőgazdasági termelőként a jogviszonyok alanyát. Megjegyzendő, hogy a diszjunkció a magyar nyelvű terminus esetében figyelhető meg, a KAP rendeletek angol nyelvű változatában egységesen a *farmer* kifejezést alkalmazza a jogalkotó. Annak ellenére, hogy a rendelet már nem csak az egyéni tevékenységként, hanem a jogi személyként való gazdálkodást is magában foglalta. Ezen felül csak egy kritériumot kívánt meg a gazdálkodótól, mégpedig a Közösségen belüli mezőgazdasági üzemet²⁵.

²¹ Kovács 2001. 47-48.

²² Szücs – Farkasné Fekete – Molnár 2003. 28-29.

²³ Mikó 2004. 22.

²⁴ Kurucz 2003. 26.

²⁵ A Tanács 1259/1999/EK rendelete (1999. május 17.) a közös agrárpolitika keretébe tartozó közvetlen támogatási rendszerek közös szabályainak megállapításáról 10. cikk a) pont „*gazdálkodó: olyan egyéni mezőgazdasági termelő – természetes vagy jogi személy, vagy természetes, illetve jogi személyek csoportja, függetlenül a csoportnak és tagjainak a nemzeti jog szerinti jogi státusától –, akinek, illetőleg amelynek mezőgazdasági üzeme a Közösség területén található.*”

Az EU agrárjogáról megállapítható, hogy a szakirodalom a 2000-es évek előtt a mezőgazdasági termelő fogalmát a mezőgazdasági üzemmel összefüggésben vizsgálta, mégpedig, mint a mezőgazdasági üzemmel kapcsolatos jogok és kötelezettségek hordozóját²⁶. Mivel a két fogalom gyökeresen összefonódik, megállapítható, hogy a mezőgazdasági üzemen belül nem csak a mezőgazdasági tevékenység található meg definíciós elemként, hanem maga a mezőgazdasági termelő is, amely a jogfejlődés eredményének tekinthető²⁷.

Az integráció folyamatos jogfejlődésével a KAP 2003-2007-es időszakára jelentős átalakuláson ment keresztül a definíció, ennek megfelelően bevezették a mezőgazdasági termelő fogalmát. A 2003-as rendelet sajátossága, hogy elismeri a tagállami szabályozások eltérésének lehetőségét, valamint mezőgazdasági tevékenység végzéséhez²⁸ is kötötte a jogalanyiságot²⁹. Ezt követően nagyjából egy évtizeden belül nem ment keresztül jelentős változásokon a fogalomrendszer azon felül, hogy esetlegesen mezőgazdasági üzem helyett gazdaság szóval illették a tevékenység megvalósulásának helyszínét³⁰. A reformok megszilárdulását követően új kifejezés is felütötte a fejét, mégpedig a támogatások kontextusában szemlélve a mezőgazdasági termelőket, ez a csoportmeghatározás, amely a támogatásra jogosultak körét definiálja³¹.

A korábbiaknál nagyobb változást hoztak a Lisszaboni Szerződés hatálybalépését követő 2014-2020-as KAP létrehozására vonatkozó rendeletek, amelyek már nem az EKSZ-re, hanem az új szerződésekre

²⁶ Kurucz 1999. 14.

²⁷ Orlovits 2008. 364-370. http://www.gazdalkodas.hu/index.php?l=hu&p=cikk&cikk_id=576 (2024.05.01.)

²⁸ A Tanács 1782/2003/EK rendelete (2003. szeptember 29.) a közös agrárpolitika keretébe tartozó közvetlen támogatási rendszerek közös szabályainak megállapításáról és a mezőgazdasági termelők részére meghatározott támogatási rendszerek létrehozásáról, továbbá a 2019/93/EGK, 1452/2001/EK, 1453/2001/EK, 1454/2001/EK, 1868/94/EK, 1251/1999/EK, 1254/1999/EK, 1673/2000/EK, 2358/71/EGK és a 2529/2001/EK rendelet módosításáról 2. cikk c) pont „mezőgazdasági tevékenység: mezőgazdasági termékek termelése, tenyésztése vagy művelése, ideértve a betakarítást, a fejtést, az állattenyésztést és a mezőgazdasági célból történő állattartást, valamint a mezőgazdasági földterületek jó mezőgazdasági és ökológiai állapotának fenntartását az 5. cikkben meghatározottak szerint.”

²⁹ Uo., a) pont „mezőgazdasági termelő: olyan természetes vagy jogi személy, illetve természetes vagy jogi személyek csoportja – tekintet nélkül az ilyen csoport vagy tagjainak nemzeti jog szerinti jogállására – akinek, illetve amelynek mezőgazdasági üzeme a Közösség területén található a Szerződés 299. cikkében meghatározottak szerint, és aki, illetve amely mezőgazdasági tevékenységet folytat.”

³⁰ A Tanács 73/2009/EK rendelete (2009. január 19.) a közös agrárpolitika keretébe tartozó, mezőgazdasági termelők részére meghatározott közvetlen támogatási rendszerek közös szabályainak megállapításáról és a mezőgazdasági termelők részére meghatározott egyes támogatási rendszerek létrehozásáról, az 1290/2005/EK, a 247/2006/EK és a 378/2007/EK rendelet módosításáról, valamint az 1782/2003/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről 2. cikk a) pont „mezőgazdasági termelő: olyan természetes vagy jogi személy, illetve természetes vagy jogi személyek csoportja – tekintet nélkül az ilyen csoport vagy tagjainak nemzeti jog szerinti jogállására – akinek, illetve amelynek a gazdasága a Közösség területén található a Szerződés 299. cikkében meghatározottak szerint, és aki, illetve amely mezőgazdasági tevékenységet folytat.”

³¹ Tanka 2007. 363. „Ami a támogatásra jogosultak körét illeti, tudni kell, hogy a kedvezményezett jogalanyok egyáltalán nem azonosak a támogatott tagállam polgáraival és hazai szervezeti jogalányaival.”

hivatkoztak, valamint a korábban alkalmazott „Közösség területén” kifejezés helyett a Szerződések területi hatálya³² alá tartozó üzemekre koncentrálódnak, ezáltal egyes tenger által elválasztott részterületek is érdekeltté válhattak³³.

Az EU csatlakozás óta eltelt 20 év során megfigyelhetővé vált, hogy a magyar jogalkotó sokszor az integráció által meghatározottakra hivatkozik, esetlegesen azok leképezését alkalmazza, ennek vizsgálata áll a következő fejezet középpontjában.

A KAP pilléres szerkezete kapcsán azonban nem szabad megfeledkezni arról sem, hogy a mezőgazdasági termelő és üzem a vidékfejlesztés, azaz a második pillér kontextusában is értelmezhető, ilyenkor a mezőgazdasági tevékenység akár az üzem kereteit túllépő munkavégzésekben is előfordulhat³⁴.

IV. A magyar szabályozás sajátosságai a csatlakozás és a Földforgalmi törvény hatálybalépése között

1. A szabályozás sorvezetője

Ahhoz, hogy a magyar agrárjogi fogalom vizsgálatát megfelelő mederben lehessen tartani, sorvezetőként Fodor László 2005-ben megjelent meghatározását érdemes alapul venni. A szerző úgy tekinti, hogy *„a mezőgazdasági termelő olyan személy, aki szakismerettel rendelkezik, a tevékenységet polgári foglalkozásként űzi, maga adja a tevékenységhez szükséges munkaerőt és tőkét, viseli a tevékenység kockázatait, farmon él, mezőgazdasági tevékenység a hivatása, valamint erős érdekérvényesítési képességgel rendelkező társadalmi csoport tagja.”*³⁵ A jogszabályi háttér vizsgálatát követően az idézett meghatározás alapján kerül majd sor a Földforgalmi törvény előtti nem egységesített szabályozás értékelésére. A

³² Az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés 355. cikk (1) bekezdés: *„A Szerződések rendelkezéseit a 349. cikknek megfelelően alkalmazni kell Guadeloupe-ra, Francia Guyanára, Martinique-re, Réunionra, Saint-Barthélemy-re, Saint-Martinre, valamint az Azori-szigetekre, Madeirára és a Kanári-szigetekre.”*

³³ Az Európai Parlament és a Tanács 1307/2013/EU rendelete (2013. december 17.) a közös agrárpolitika keretébe tartozó támogatási rendszerek alapján a mezőgazdasági termelők részére nyújtott közvetlen kifizetésekre vonatkozó szabályok megállapításáról, valamint a 637/2008/EK és a 73/2009/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről 4. cikk a) pont *„mezőgazdasági termelő: olyan természetes vagy jogi személy, illetve természetes vagy jogi személyek olyan csoportja – tekintet nélkül az ilyen csoportnak vagy tagjainak a nemzeti jog szerinti jogállására – akinek, illetve amelynek a mezőgazdasági üzeme az EUSZ-nek az EUMSZ 349. és 355. cikkével együtt értelmezett 52. cikkében meghatározottak szerint a Szerződések területi hatálya alá tartozik, és aki, illetve amely mezőgazdasági tevékenységet folytat.”*

³⁴ Szilágyi 2017. 31-32.

³⁵ Fodor 2005. 31.

jogforrási hierarchiára és a jogszabályok felsorolására tekintettel a vizsgálat tárgyát törvények, kormányrendeletek, valamint miniszteri rendeletek adják³⁶.

2. A EU csatlakozást követő időszak

Közvetlenül az uniós csatlakozást követően található példa olyan esetre, amikor a jogalkotó úgy vélte, hogy a legmegfelelőbb fogalom meghatározás a KAP rendeletekre való hivatkozás. Így történt ez a nemzeti agrárkár-enyhítési rendszerről szóló 2006. évi LXXXVIII. törvény³⁷ esetében is, átemelve a Szerződés 87. és 8. cikkének a mezőgazdasági termékek előállításával foglalkozó kis- és középvállalkozásoknak nyújtott állami támogatásokra történő alkalmazásáról és a 70/2001/EK rendelet módosításáról szóló 1857/2006/EK Bizottsági rendelet definícióját a mezőgazdasági termelőkre vonatkoztatva³⁸. A csatlakozást követő bártortalanabb időszakok után akad példa arra, hogy a magyar törvényhozás új definíciót alkotott, különösen a nemzeti agrárkár-enyhítési rendszerről és a kárenyhítési hozzájárulásról szóló 2008. évi CI. törvény³⁹ megfogalmazásában, mégis egyszer-egyszer visszatért a jogalkotó a járt útra, és inkább a merev hivatkozások⁴⁰ alkalmazásával nyújtott segítséget az értelmezéshez, ahogy ez a mezőgazdasági termelést érintő időjárás és más természeti kockázatok kezeléséről szóló 2011. évi CXLVIII. törvényben⁴¹ is megfigyelhető.

Tekintettel a kormányrendeletek mezőgazdasági termelő fogalom meghatározásának sokszor kikerülő tendenciájára, a mezőgazdaságban felhasznált gázolaj utáni jövedékiadó-visszatérítés feltételeiről és

³⁶ Magyarország Alaptörvénye (2011. április 25.) T cikk (2) bekezdés

³⁷ A nemzeti agrárkár-enyhítési rendszerről szóló 2006. évi LXXXVIII. törvény 2. § b) pont

³⁸ A Bizottság 1857/2006/EK rendelete (2006. december 15.) a Szerződés 87. és 8. cikkének a mezőgazdasági termékek előállításával foglalkozó kis- és középvállalkozásoknak nyújtott állami támogatásokra történő alkalmazásáról és a 70/2001/EK rendelet módosításáról 2. cikk 5. pont „kis- és középvállalkozások (KKV): a 70/2001/EK rendelet 1. mellékletében meghatározottak szerinti kis- és középvállalkozások.”

³⁹ A nemzeti agrárkár-enyhítési rendszerről és a kárenyhítési hozzájárulásról szóló 2008. évi CI. törvény 3. § b) pont „mezőgazdasági termelő: az a természetes személy, jogi személy, jogi személyiség nélküli szervezet, aki (amely) a mezőgazdasági tevékenységet, az ahhoz kapcsolódó jog gyakorlását, illetve kötelezettség teljesítését saját nevében és kockázatára végzi, és akit (amelyet) legkésőbb a támogatási kérelmével egyidejűleg az eljárási törvény szerint nyilvántartásba vesznek.”

⁴⁰ A jogszabályszerkesztésről szóló 61/2009. (XII. 14.) IRM rendelet 30. § (1) bekezdés b) pont

⁴¹ A mezőgazdasági termelést érintő időjárás és más természeti kockázatok kezeléséről szóló 2011. évi CLXVIII. törvény 2. § 23. pont „mezőgazdasági termelő: a közös agrárpolitika keretébe tartozó támogatási rendszerek alapján a mezőgazdasági termelők részére nyújtott közvetlen kifizetésekre vonatkozó szabályok megállapításáról, valamint a 637/2008/EK és a 73/2009/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló, 2013. december 17-i 1307/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet 4. cikk (1) bekezdés a) pontjában és 9. cikkében foglaltaknak megfelelő, a mezőgazdasági és vidékfejlesztési támogatási szerv által kérelemre nyilvántartásba vett ügyfél.”

szabályairól szóló 341/2007. (XII. 15.) Korm. rendelet személyi hatályának körére kell hagyatkozni, amely deklarálja, hogy nem csak a szántóföldek művelésével foglalkozó termelőket, de az erdő- és halgazdálkodókat is egyaránt mezőgazdasági termelőnek tekinti.⁴²

A csatlakozás évében a földművelésért felelős tárca mind a két meghatározási formát alkalmazta: az Európai Mezőgazdasági Orientációs Garancia Alap Részlegéből finanszírozott egységes területalapú támogatás 2004. évi igénybevételével kapcsolatos egyes kérdésekről szóló 86/2004. (V. 15.) FVM rendelet⁴³ például visszahivatkozással élt az integráció által megfogalmazottakra, míg a Nemzeti Vidékfejlesztési Terv alapján a központi költségvetés, valamint az Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap Garancia Részlege társfinanszírozásában megvalósuló, a félig önellátó mezőgazdasági üzemek szerkezetének alakításához nyújtott támogatás igénybevételének részletes szabályairól szóló 145/2004. (IX. 30.) FVM rendelet⁴⁴ önálló gazdálkodói fogalmat teremtett a rendeletben foglaltakra tekintettel.

Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a mezőgazdasági területek erdősítéséhez nyújtandó támogatás igénybevételének részletes szabályairól szóló 88/2007. (VIII. 17.) FVM rendelettel már jellemzővé vált az a tendencia, hogy a mezőgazdasági tevékenység ellátását nem kizárólag főtevékenységként, de esetleges melléktevékenységként⁴⁵ ellátók számára is megnyíljanak a támogatási formák⁴⁶. A rendelet hatálybalépését követően

⁴² A mezőgazdaságban felhasznált gázolaj utáni jövedékiadó-visszatérítés feltételeiről és szabályairól szóló 341/2007. (XII. 15.) Korm. rendelet 1. § (1) bekezdés: „A rendelet hatálya arra a mezőgazdasági, agrár-, vidékfejlesztési, valamint halászati támogatásokhoz és egyéb intézkedésekhez kapcsolódó eljárás egyes kérdéseiről szóló törvény szerint nyilvántartásba vett jogi személyre, jogi személyiség nélküli szervezetre és természetes személyre terjed ki, amelynek (akinek) használatában (tulajdonosként vagy más jogcímen) szántó, kert, gyümölcsös, szőlő és gyepek (rét, legelő) művelési águ földterület van, és ott mezőgazdasági termelőtevékenységet folytat, erdő van, és ott erdőgazdálkodási tevékenységet folytat, vízjogi üzemeltetési engedély szerinti halastó van, és halgazdálkodási tevékenységet folytat. [a továbbiakban együtt: mezőgazdasági termelő.]”

⁴³ Az Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap Garancia Részlegéből finanszírozott egységes területalapú támogatás 2004. évi igénybevételével kapcsolatos egyes kérdésekről szóló 86/2004. (V. 15.) FVM rendelet 1. § b) pont „mezőgazdasági termelő: az 1259/1999/EK rendelet 10. cikk a) pontja szerinti termelő - ideértve a jogi személyiséggel nem rendelkező szervezeteket is - aki, illetve amely a földterületet hasznosítja.”

⁴⁴ A Nemzeti Vidékfejlesztési Terv alapján a központi költségvetés, valamint az Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap Garancia Részlege társfinanszírozásában megvalósuló, a félig önellátó mezőgazdasági üzemek szerkezetének átalakításához nyújtott támogatás igénybevételének részletes szabályairól szóló 145/2004. (IX. 30.) FVM rendelet 2. § j) pont „gazdálkodó: főfoglalkozásban mezőgazdasági termelő tevékenységet folytató természetes személy, egyéni vállalkozó, illetve családi gazdálkodó.”

⁴⁵ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2022/2379 rendelete (2022. november 23.) a mezőgazdasági felhasználási és kibocsátási statisztikákról, a 617/2008/EK bizottsági rendelet módosításáról, valamint az 1165/2008/EK, az 543/2009/EK és az 1185/2009/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet és a 96/16/EK tanácsi irányelv hatályon kívül helyezéséről 2. cikk 1. pont

⁴⁶ Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból a mezőgazdasági területek erdősítéséhez nyújtandó támogatás igénybevételének részletes szabályairól szóló 88/2007. (VIII. 17.) FVM rendelet 2. § 1. pont „mezőgazdasági termelő: olyan, mezőgazdasági tevékenységet végző természetes személy, aki a támogatási kérelem benyújtásának évében igazolhatóan munkaidejének legalább 25%-át mezőgazdasági tevékenységre fordítja, és jövedelmének legalább 25%-a mezőgazdasági tevékenységből származik; ennek igazolására és

nem is érthette a jogalkalmazókat nagy meglepetés abban, hogy a jogalkotás így haladt tovább, és esszenciális elemmé vált a hazai agrárjogban is a mezőgazdasági tevékenység. Ez a Nemzeti Diverzifikációs Program keretében megvalósuló mezőgazdasági üzemek korszerűsítéséhez nyújtandó támogatások igénybevételének feltételeiről szóló 147/2009. (XI. 6.) FVM rendeletben is látható volt, azzal, hogy a rendelet is kiemelte a természetes és jogi személyek, valamint a jogi személyiség nélküli mezőgazdasági termelők minőségét is⁴⁷.

A KAP 2007-2013-as időszakra hozott kiegészítő szabályainak értelmezése során azt állapították meg, hogy a mezőgazdasági termelő az üzemért felelős személy, lehet tulajdonos, bérlő, haszonélvező, vagy akár vagonkezelő.⁴⁸

A vizsgálat tárgyát képező jogszabályok alapvetően az EU-s struktúrát követik esetleges visszautalásokkal, néhol pedig kiegészítésekkel, mégis levonható az a következtetés, hogy a Fodor László által meghatározott, a fejezet elején bemutatott kritériumok egy része megjelenik a konkrét szabályokban. Eszerint a mezőgazdasági tevékenység mint polgári foglalkozás és hivatás, valamint esetlegesen a szükséges munkaerő és tőke biztosítása, ezáltal a kockázatviselés beleérthető a Földforgalmi törvényt megelőző szabályozásba.

V. A Földforgalmi törvény újítása

1. A Földforgalmi törvény hatálybalépésének időszaka

A Földforgalmi törvény 2013-as elfogadását követően új szemlélet látott napvilágot az agrárjogban, amely jelentősen reflektál Fodor Lászlónak a mezőgazdasági termelőre vonatkozó kritériumaira. Előjáróban megállapítható, hogy a definíció minden olyan elemet tartalmaz, amelyet a korábbi jogszabályi rendelkezések esszenciális elemként tüntettek fel, azok mindegyike szerepelt az új meghatározásban is, ami ezentúl „földműves” kifejezéssel szerepel a magyar agrárjogban. Az értelmezés szerint földművesnek az a természetes személy számít, akit nyilvántartásba vettek, szakképesítéssel rendelkeznek, vagy legalább 3 éve igazoltan

---

ellenőrzésére vonatkozó szempontokat a 4. számú mellékletben foglaltak tartalmazzák.”

⁴⁷ A Nemzeti Diverzifikációs Program keretében megvalósuló mezőgazdasági üzemek korszerűsítéséhez nyújtandó támogatások igénybevételének feltételeiről szóló 147/2009. (XI. 6.) FVM rendelet 2. § (1) bekezdés 5. pont „mezőgazdasági termelő: az a természetes személy, jogi személy, jogi személyiség nélküli gazdasági társaság, aki, illetve amely mezőgazdasági tevékenységet folytat vagy kíván folytatni.”

⁴⁸ Bobvos – Hegyes 2011. 13.

mezőgazdasági fő-, vagy melléktevékenységet végez, ebből származó árbevétele van, vagy bejegyzett mezőgazdasági termelőszervezet tagjának minősül, és ebben a szervezetben végez munkát⁴⁹. A jogalkotó még arra is tekintettel volt, hogy a földművesre vonatkozó fogalom meghatározás kizárólag a természetes személyekre vonatkozzon – attól függetlenül, hogy a természetes személy az európai integráció mely tagállamának állampolgára. A jogi személyekről pedig megalkotta a mezőgazdasági termelőszervezeti⁵⁰ és az újonnan alapított mezőgazdasági termelőszervezeti⁵¹ minőségeket.

A hatálybalépést követően az EU kontextusában továbbra is a mezőgazdasági termelő kifejezés maradt alkalmazandó, sőt egyes törvények is, mint a jövedéki adóról szóló 2016. évi LXVIII. törvény⁵² és az öntözéses gazdálkodásról szóló 2019. évi CXIII. törvény⁵³ is ezt a szókapcsolatot tekintette megfelelőnek. Mégis – különösen a Földforgalmi törvényhez kapcsolódó jogszabályok – a földműves és a mezőgazdasági termelőszervezet fogalmakat használják. A földművesekről, a mezőgazdasági termelőszervezetekről, valamint a mezőgazdasági üzemközpontokról vezetett nyilvántartás részletes szabályairól szóló 38/2014. (II. 24.) Korm. rendelet is ezzel a megoldással élt, mivel ez a jogszabály a Földforgalmi törvényben meghatározott nyilvántartásba vételi

⁴⁹ A mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról szóló 2013. évi CXXII. törvény 5. § 7. pont

⁵⁰ Uo., 5. § 19. pont „*mezőgazdasági termelőszervezet: a mezőgazdasági igazgatási szerv által e törvény végrehajtására kiadott rendeletben meghatározott feltételek alapján nyilvántartásba vett, tagállami székhelyű jogi személy, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, amelynek alaptevékenysége olyan mező-, erdőgazdasági tevékenység, illetve kiegészítő tevékenység, amelyet a jogügyletet megelőzően legalább 3 éve folyamatosan folytat, éves értékesítése nettó árbevételének több mint a fele a mező-, erdőgazdasági tevékenységből, illetve a kiegészítő tevékenységből származik, és legalább egy vezető tisztségviselője, vagy a cégvezetője a mező-, erdőgazdasági tevékenységet, illetve a kiegészítő tevékenységet a szervezetben fennálló tagsági viszonyához kapcsolódóan gyakorolja, és e törvény végrehajtására kiadott rendeletben meghatározott mezőgazdasági vagy erdészeti szakirányú szakképzettséggel vagy szakképesítéssel, vagy a mezőgazdasági igazgatási szerv által igazolt legalább 3 éves üzemi gyakorlattal rendelkezik, vagy amely újonnan alapított mezőgazdasági termelőszervezetnek minősül, amely nemzeti park igazgatóságnak minősül, amely erdőgazdálkodásra jogosult erdészeti szakirányító vállalkozásnak minősül.*”

⁵¹ Uo.: 5. § 26. pont „*újonnan alapított mezőgazdasági termelőszervezet: Magyarországon nyilvántartásba vett tagállami székhelyű jogi személy, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, amelynek alaptevékenysége a mező-, erdőgazdasági tevékenység, illetve kiegészítő tevékenység, amely nem rendelkezik az Európai Unió tagállamában, az Európai Gazdasági Térségről szóló megállapodásban részes államban, valamint a nemzetközi szerződés alapján velük egy tekintet alá eső államban fekvő föld feletti használati joggal, amelynek legalább egy vezető tisztségviselője, vagy a cégvezetője a mező-, erdőgazdasági tevékenységet, illetve kiegészítő tevékenységet a szervezetben fennálló tagsági viszonyához kapcsolódóan gyakorolja és e törvény végrehajtására kiadott rendeletben meghatározott mezőgazdasági vagy erdészeti szakirányú szakképzettséggel vagy szakképesítéssel, vagy a mezőgazdasági igazgatási szerv által igazolt legalább 3 éves üzemi gyakorlattal rendelkezik, és a szervezet nem különválással, kiválással, szervezeti formaváltással, egyéb jogutódlás folytán keletkezett.*”

⁵² A jövedéki adóról szóló 2016. évi LXVIII. törvény 3. § (1) bekezdés 28. pont „*mezőgazdasági termelő: a mezőgazdasági, agrár-, vidékfejlesztési, valamint halászati támogatásokhoz és egyéb intézkedésekhez kapcsolódó eljárás egyes kérdéseiről szóló törvény szerint nyilvántartásba vett személy.*”

⁵³ Az öntözéses gazdálkodásról szóló 2019. évi CXIII. törvény 1. § 2. pont „*mezőgazdasági termelő: az a természetes személy, jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező gazdálkodó szervezet, amely Magyarország területén mezőgazdasági termelőtevékenységet végez.*”

kötelezettséget és az erre vonatkozó adatszolgáltatási tevékenységet szabályozza⁵⁴.

Érdemes abból a szempontból is megközelíteni a Földforgalmi törvény újításait, hogy milyen többlettartalmat teremtettek a földművesek, mezőgazdasági termelők kapcsán. A bevezetést követően a termelők képzettsége – ami már a törvény előtt is versenyképességi kritériumként jelent meg⁵⁵ – más aspektusba került, tekintettel a földforgalomhoz kapcsolódó többletjelentőségre.

2. A szabályozás kettőssége

A földforgalmi szabályozást követően – bár magyar agrárjogi fogalom született – a jogalkotó nem minden esetben szorítkozott saját fogalmaira, hanem továbbra is jellemző maradt az uniós rendeletekre való visszautalás, ahogy ez az Európai Mezőgazdasági Garancia Alapból finanszírozott egységes területalapú támogatás, valamint az ahhoz kapcsolódó átmeneti nemzeti támogatások 2014. évi igénybevételével kapcsolatos egyes kérdésekről szóló 35/2014. (IV. 4.) VM rendeletben is megfigyelhető⁵⁶.

A termelői integrációs szervezetekről szóló 24/2020. (VI. 22.) AM rendelet a mezőgazdasági termelőszervezeteken felül újabb, jogi személyekre alkalmazható fogalmat hozott be a köztudatba, mégpedig a termelői integrációs szervezetet⁵⁷. Ez nem csak az uniós, hanem a magyar szabályozás kettősségét is megteremtette, tekintettel a termelő fogalmának⁵⁸ átvételére a 2013-as KAP rendeletekből és a termelő tag⁵⁹ kategóriájának létrehozására.

⁵⁴ A földművesekről, a mezőgazdasági termelőszervezetekről, valamint a mezőgazdasági üzemközpontokról vezetett nyilvántartás részletes szabályairól szóló 38/2014. (II.24.) Korm. rendelet 1. § (1) bekezdés

⁵⁵ Buday-Sántha 2009. 121-127. http://www.gazdalkodas.hu/index.php?l=hu&p=cikk&cikk_id=638 (2024.05.01.)

⁵⁶ Az Európai Mezőgazdasági Garancia Alapból finanszírozott egységes területalapú támogatás, valamint az ahhoz kapcsolódó átmeneti nemzeti támogatások 2014. évi igénybevételével kapcsolatos egyes kérdésekről szóló 35/2014. (IV. 4.) VM rendelet 1. § 12. pont „mezőgazdasági termelő: a 73/2009/EK tanácsi rendelet 2. cikk a) pontja szerinti termelő.”

⁵⁷ A termelői integrációs szervezetekről szóló 24/2020. (VI. 22.) AM rendelet 1. § d) pont „termelői integrációs szervezet: a mezőgazdasági termékpiacok szervezésének egyes kérdéseiről, a termelői és a szakmaközi szervezetekről szóló 2015. évi XCVII. törvény (a továbbiakban: Termékpiaci törvény) 2. § (1) bekezdés f) pontjában meghatározott, az 1308/2013/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet 1. cikk (2) bekezdés a)-h), l)-o), q)-t), valamint v)-x) pontjában meghatározott ágazatokban - a 154. cikkben meghatározott feltételekkel - elismert szervezet.”

⁵⁸ Uo. 1. § c) pont

⁵⁹ Uo. 1. § e) pont „termelő tag: olyan termelő vagy termelőkből alakult jogi személy, amely termelői integrációs szervezet vagy termelői integrációs szervezetek társulásának tagjaként a termelői integrációs szervezet elismerésével érintett terméket termel.”

Ebben a fejezetben végül a mezőgazdasági termelőeszközökben bekövetkezett viharkárok részbeni kompenzálásáról szóló 8/2022. (II. 28.) AM rendeletről tesztek említést, ami kifejezésre juttatta a Fodor László által feltárt fogalom egyik elemét, még akkor is, ha jelen szabályozásban nem a tevékenységhez szükséges tőkéről, hanem termelőeszközökről beszél a jogalkotó. Ez számviteli szempontból mint tárgyi eszköz jelenhet meg a befektetett eszközök oldalán.⁶⁰

A következő fejezetben a Földforgalmi törvényben is megjelenő belső differenciálódás kérdéseinek kibontására, valamint az egyes kivételek ismertetésére is sor kerül.

VI. Az aktív, a fiatal és a pályakezdő mezőgazdasági termelő definícióinak elemzése, valamint a felmerülő kivételek vizsgálata

1. Az aktív mezőgazdasági termelő

Gyakorta fellelhető az agrárjogi terminológiában az aktív mezőgazdasági termelő fogalma, azonban le kell szögezni, hogy ez az egyszerűsített kifejezés a támogatási jogosultságok aktiválására vonatkozik, amit a 2021/2115/EU Rendelet is deklarált. Ezáltal feladatot is tűz a tagállamok számára, hogy a fogalomhoz tartozó keretrendszer megfelelően alakítsák ki, akár objektív kritériumok alapján is, nem kizárva azokat sem, akik a mezőgazdasági tevékenységet melléktevékenységként űzik.⁶¹ A tagállamok a keretrendszer létrehozása után dönthettek a különböző támogatási jogosultságok alapján nyújtandó támogatásokról.⁶² A korábbi KAP ciklusok esetén azonban csak a támogatási jogosultság aktiválásához kapcsolódott a fogalom, 2014-2020 közötti időszakban például az EU feladatot sem tűzött a tagállamok számára a szabályozás kidolgozására.⁶³

⁶⁰ A mezőgazdasági termelőeszközökben bekövetkezett viharkárok részbeni kompenzálásáról szóló 8/2022. (II. 28.) AM rendelet 1. § 5. pont „*mezőgazdasági termelő: a termelőeszközökkel rendelkező, elsődleges mezőgazdasági termék előállításával foglalkozó természetes személy vagy jogi személy.*”

⁶¹ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/2115 rendelete (2021. december 2.) a közös agrárpolitika keretében a tagállamok által elkészítendő stratégiai tervhez (KAP stratégiai terv) nyújtott, az Európai Mezőgazdasági Garanciaalap (EMGA) és az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA) által finanszírozott támogatásra vonatkozó szabályok megállapításáról, valamint az 1305/2013/EU és az 1307/2013/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről 4. cikk (5) bekezdés

⁶² Uo., 25. cikk (1) bekezdés

⁶³ Az Európai Parlament és a Tanács 1307/2013/EU rendelete (2013. december 17.) a közös agrárpolitika keretébe tartozó támogatási rendszerek alapján a mezőgazdasági termelők részére nyújtott közvetlen kifizetésekre vonatkozó szabályok megállapításáról, valamint a 637/2008/EK és a 73/2009/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről 9. cikk

Annak ellenére, hogy a Földforgalmi törvényben nem található utalás a támogatási jogosultságok aktiválására, alacsonyabb jogszabályi szinteken, különösen miniszteri rendeletekben a magyar keretrendszer is elkészült a 2023-2027-es KAP időszak szabályainak megfelelően. Ennek nyomát az Európai Mezőgazdasági Garanciaalapról finanszírozott közvetlen támogatások igénybevételéhez kapcsolódó aktív mezőgazdasági termelői minőség követelményeiről szóló 18/2023. (IV. 19.) AM rendelet, valamint a Közös Agrárpolitika Stratégiai Tervből finanszírozott egyes támogatások igénybevételéhez kapcsolódó aktív mezőgazdasági termelői minőség követelményeiről szóló 20/2024. (IV. 9.) AM rendelet őrzi. Ezek definiálják is az aktív mezőgazdasági termelő fogalmát, valamint az utóbbi rendelet azt is meghatározza, hogy csak aktív mezőgazdasági termelők jogosultak közvetlen támogatásra⁶⁴. A jogszabály értelmében aktív mezőgazdasági termelőnek minősül a természetes személy mezőgazdasági termelő⁶⁵, az a jogi személy⁶⁶, valamint egyházi jogi személy, helyi önkormányzat, köznevelési intézmény, szakképző intézmény, felsőoktatási intézmény, felnőttképző intézmény, szociális szövetkezet és mezőgazdasághoz köthető egyéb szervezet, amely egységes kérelmet⁶⁷ nyújt be⁶⁸.

2. A fiatal mezőgazdasági termelő

A fiatal mezőgazdasági termelő az aktív mezőgazdasági termelő terminushoz képest jóval régebben jelen lévő fogalmat jelent a magyar agrárjog területén is. Ennek megfelelően a Földforgalmi törvény is megadja saját definícióját, amelynek elaborálására a fiatal mezőgazdasági termelők támogatásáról szóló 19/2023. (IV. 19.) AM rendeletben, valamint a Közös Agrárpolitika Stratégiai Terv fiatal mezőgazdasági termelői támogatásáról szóló 21/2024. (IV. 9.) AM rendeletben⁶⁹ került sor. A fiatal földműves

⁶⁴ A Közös Agrárpolitika Stratégiai Tervből finanszírozott egyes támogatások igénybevételéhez kapcsolódó aktív mezőgazdasági termelői minőség követelményeiről szóló 20/2024. (IV. 9.) AM rendelet 2. §

⁶⁵ Uo., 3. § (1)

⁶⁶ Uo., 3. § (3)

⁶⁷ Az Európai Mezőgazdasági Garanciaalapról, valamint az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapról és a központi költségvetésből finanszírozott egyes támogatások igénybevételével kapcsolatos eljárási szabályokról szóló 13/2023. (IV. 19.) AM rendelet 1. § 14. pont „*egységes kérelem: a közös agrárpolitika finanszírozásáról, irányításáról és monitoringjáról, valamint az 1306/2013/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről*” szóló, 2021. december 2-i 2021/2116/EU európai parlamenti és tanácsi rendelet (a továbbiakban: KAP II rendelet) 69. cikk (1)–(2) bekezdése alapján, a 2021/2116 európai parlamenti és tanácsi rendeletnek a közös agrárpolitika keretében működő integrált igazgatási és kontrollrendszer tekintetében történő alkalmazására vonatkozó szabályok megállapításáról szóló, 2022. május 31-i 2022/1173/EU bizottsági rendelet (a továbbiakban: 2022/1173 rendelet) 8–9. cikke szerint benyújtásra kerülő támogatási, illetve kifizetési kérelem.”

⁶⁸ Az Európai Mezőgazdasági Garanciaalapról finanszírozott közvetlen támogatások igénybevételéhez kapcsolódó aktív mezőgazdasági termelői minőség követelményeiről szóló 18/2023. (IV. 19.) AM rendelet 3. § (3)

⁶⁹ A Közös Agrárpolitika Stratégiai Terv fiatal mezőgazdasági termelői támogatásáról szóló 21/2024 (IV. 9.) AM rendelet 1. § 3. pont „*fiatal mezőgazdasági termelő: olyan – az egységes kérelem első alkalommal történő*

kategóriájának sajátossága, hogy a fölforgalomhoz kapcsolódó joggyakorlás pillanatában 16. és 40. életév között kell lennie az alanyak⁷⁰. A KAP rendeletek is tartalmazzák a fiatal mezőgazdasági termelőkre vonatkozó kritériumokat úgy, mint az aktív mezőgazdasági termelő kategóriájára. A különbség abból adódik, hogy az uniós szabályozás szerint 35-40. életév között kell meghatározni a tagállamoknak a felső korhatárt, a termelő a mezőgazdasági üzem vezetőjének kell, hogy minősüljön és megfelelő képzéssel vagy készséggel kell rendelkeznie⁷¹. A fiatal mezőgazdasági termelők külön biztosított támogatási rendszere, amelynek kereteit a fiatal mezőgazdasági termelők támogatásáról szóló 19/2023. (IV. 19.) AM rendelet és a Közös Agrárpolitika Stratégiai Terv fiatal mezőgazdasági termelői támogatásáról szóló 21/2024. (IV. 19.) AM rendelet adja meg, és a mezőgazdasági pálya vonzóvá tételét mint egyedi célkitűzést⁷² deklarálják. Az AM rendeleteknek megfelelően a fiatal földművesek számára a támogatás évente egységes kérelemmel igényelhető⁷³.

3. A pályakezdő mezőgazdasági termelő

A pályakezdő termelő esetében, az uniós terminust tekintve az új mezőgazdasági termelő fogalmát el kell választani a fiatal mezőgazdasági termelő kategóriájától, tekintettel arra, hogy a pályakezdő földműves nem feltétlenül fiatal mezőgazdasági termelő is, azonban annak lehetősége is fennáll, hogy a két kategória egybeesik. A Földforgalmi törvénynek megfelelően az a gazdálkodó minősül pályakezdőnek, aki 16. életévet betöltött természetes személy, tagállami állampolgár, hazánkban életvitelszerűen tartózkodik, más tagállamban nem rendelkezik földtulajdonnal, szakirányú végzettséggel rendelkezik és pályakezdő gazdálkodóként nyilvántartásba vették⁷⁴. Az KAP szabályozása szintén

---

benyújtására nyitva álló időszak utolsó napján – 18. életévet betöltött, de 40. életévével nem idősebb természetes személy, vagy egy vagy több, az a) alpont szerinti személy tényleges és hosszú távú ellenőrzése alatt álló jogi személy, aki vagy amely mezőgazdasági üzem vezetőjeként először hoz létre mezőgazdasági üzemet, és aki vagy amely mezőgazdasági tevékenységét az előző naptári évi egységes kérelem benyújtására nyitva álló időszakának utolsó napját követően kezdte meg”

⁷⁰ A mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról szóló 2013. évi CXXII. törvény 5. § 6. pont

⁷¹ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/2115 rendelete (2021. december 2.) a közös agrárpolitika keretében a tagállamok által elkészítendő stratégiai tervhez (KAP stratégiai terv) nyújtott, az Európai Mezőgazdasági Garanciaalap (EMGA) és az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA) által finanszírozott támogatásra vonatkozó szabályok megállapításáról, valamint az 1305/2013/EU és az 1307/2013/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről 4. cikk (6) bekezdés

⁷² Uo. 6. cikk (1) bekezdés g) pont

⁷³ A Közös Agrárpolitika Stratégiai Terv fiatal mezőgazdasági termelői támogatásáról szóló 21/2024. (IV. 19.) 2. § (1) bekezdés

⁷⁴ A mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról szóló 2013. évi CXXII. törvény 5. § 22. pont

igényt tart a fogalmak elhatárolására, tekintettel arra, hogy az új mezőgazdasági termelőre legfőképp az jellemző, hogy első alkalommal lett mezőgazdasági üzem vezetője⁷⁵.

Mielőtt a különböző egyéb kategóriák vizsgálata következne, érdemes a „Sikeres Magyarországért” Agrár Fejlesztési Hitelprogram szabályairól szóló 108/2007 (IX. 24.) FVM rendeletre visszatekinteni, ahol még nem került sor diszjunkcióra, ezáltal a pályakezdő gazdálkodó jellemzői beleolvadtak a fiatal mezőgazdasági termelő fogalmába⁷⁶. Tekintettel a korábbi fogalmi ütközésekre nem is jelenthetett nagy meglepetést, hogy a támogatási rendszerek átalakítása során mind az uniós, mind a magyar jogalkotó egyre pontosabb tagolást kezdett alkalmazni, ezzel biztosítva, hogy a jogalanyok teljeskörű információkat kapjanak, és ezáltal a megfelelő támogatási igényeket nyújtsák be.

4. A differenciálódás legutóbbi eredményei és a kivételek

A belső differenciálódást folytatandó, érdemes az őstermelő hazai kategóriáját is megemlíteni, tekintettel arra, hogy a családi gazdaságokról szóló 2020. évi CXXIII. törvény szabályozása óta gyakran alkalmazott kategóriaként tartható számon. A törvénynek megfelelően az őstermelői tevékenységről akkor van szó, ha az adott személy nyilvántartásba van véve és így végez mező-, erdőgazdasági vagy kiegészítő őstermelői⁷⁷

⁷⁵ Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/2115 rendelete (2021. december 2.) a közös agrárpolitika keretében a tagállamok által elkészítendő stratégiai tervhez (KAP stratégiai terv) nyújtott, az Európai Mezőgazdasági Garanciaalap (EMGA) és az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA) által finanszírozott támogatásra vonatkozó szabályok megállapításáról, valamint az 1305/2013/EU és az 1307/2013/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről 4. cikk (7) bekezdés

⁷⁶ A „Sikeres Magyarországért” Agrár Fejlesztési Hitelprogram szabályairól szóló 108/2007. (IX. 24.) FVM rendelet 1. § b) pont „*fiatal mezőgazdasági termelő: aki a KKV törvény hatálya alá tartozó, Magyarországon székhellyel, vagy az Európai Gazdasági Térség területén székhellyel és Magyarországon fiókteleppel rendelkező vállalkozást indít el, és megfelel a következő feltételeknek: 40 évesnél fiatalabb, első alkalommal kezd gazdálkodni mezőgazdasági üzem vezetőjeként (tevékenység megkezdése), rendelkezik az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap társfinanszírozásában megvalósuló támogatások igénybevételének általános szabályairól szóló 23/2007. (IV. 17.) FVM rendelet 5. számú mellékletében előírt valamely szakképzettséggel, illetve felsőfokú oktatási intézmény agrár karán szerzett oklevéllel, diplomával, valamint gazdálkodási tevékenységének fejlesztésére vonatkozó olyan pénzügyi tervet is magába foglaló üzleti tervet nyújt be, amely tartalmazza a mezőgazdasági üzem kezdeti, valamint a beruházást követő állapotának leírását, a fejlesztésre vonatkozó jelentősebb eseményeket és célokat, és a megvalósításhoz szükséges piaci elemzést, a képzés, tanácsadás vagy bármely más intézkedés részleteit is.*”

⁷⁷ A családi gazdaságokról szóló 2020. évi CXXIII. törvény 2. § c) „*kiegészítő őstermelői tevékenység: falusi és agroturizmus, kézművesipari tevékenység, fűrészáru-feldolgozás, takarmány-előállítás, mezőgazdasági termékből élelmiszer előállítása mező-, erdőgazdasági tevékenységből származó termékfeldolgozás kivételével, ha az a saját gazdaságban előállított alapanyag felhasználásával történik és nem haladja meg az e törvény végrehajtására kiadott rendeletben meghatározott mennyiséget, dohányfeldolgozás, bioüzemanyag-előállítás a mező-, erdőgazdasági tevékenység során keletkezett melléktermékek, növényi és állati eredetű hulladék hasznosítása, nem élelmiszercélú feldolgozása, valamint az ezekből a termékekből keletkezett termékek közvetlen termelői értékesítése, továbbá mező- és erdőgazdasági szolgáltatás.*”

tevékenységet⁷⁸. A 2020-as törvényt megelőzendően a családi gazdaságok definíciója a jogrendszer részét képezte, és a Földforgalmi törvény hatálybalépésének idején meg is jelent a szabályozásban, fenntartva azt a tézist, hogy olyan mezőgazdasági üzem kategóriája értendő alatta, amely családi kapcsolatokra és erőforrásokra épülő mezőgazdasági tevékenység végzésére létrehozott vállalkozás⁷⁹.

Kivételként említhetők a mezőgazdasági termelő fogalmától elválasztott definíciókra az erdőgazdálkodó, a vadászati vagy a halgazdálkodási jog jogosultja kategóriák. A felosztás során talán az erdőgazdálkodó az, aki legközelebb esik a mezőgazdasági termelő mai fogalmához, tekintettel a nyilvántartásba vételi kötelezettségre⁸⁰. Az erdők magántulajdona esetén is megállapítható, hogy alapvető rendeltetésként védelmi, gazdasági, egészségügyi, szociális, turisztikai, valamint oktatási célokra használhatók⁸¹. A vadászati jog jogosultja a vadászterület tulajdonosa vagy haszonbérője lehet.⁸² A halászati jog jogosultjaként viszont az adott vízterületen halgazdálkodásra jogosult, vagy általa feljogosított, okmányokkal rendelkező személyek⁸³ értendők. A vadászati jog esetén folyhat diskurzus önálló, társult, avagy haszonbérbe adott jogról egyaránt⁸⁴, míg a halászati jog esetén kizárólag tulajdonosi és haszonbérői jogról. Azonban megjegyzendő, hogy a halászati jog jogosultja számára kötelező a joggal élni a hazai törvények szerint⁸⁵, míg vadászati jog esetén nincs ilyen kötelezettség.

VII. Konklúzió

Összegzésként mindenképp megállapítandó, hogy a mezőgazdasági termelő jogi fogalma követte az idők szavát, nem csak a nemzetközi teret, hanem a hazai igényeket is figyelembe véve. A jogalkotó felismerte, hogy a különböző jogviszonyok, mint a földforgalmi vagy támogatási kérdések nem feltétlenül ugyanazt a fogalomrendszert igénylik, ezáltal szükség volt bizonyos fokú tagolásra. A diszjunkció tekintetében valószínűleg a legnagyobb változást a Földforgalmi törvényben bevezetett földműves kifejezés hozta, amely a magyar agrárjogi esetjog gerincét is adja, hiszen

⁷⁸ Uo., 2. § g) pont

⁷⁹ Hársfalvi 1999. 23.

⁸⁰ Az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvény 17. § (1) bekezdés

⁸¹ Mikó 2001a. 180-181.

⁸² A vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról szóló 1996. évi LV. törvény 6. § (1) és (4) bekezdés

⁸³ A halgazdálkodásról és a hal védelméről szóló 2013. évi CII. törvény 6. § (2) bekezdés

⁸⁴ Mikó 2001b. 191.

⁸⁵ Uo., 214.

a jogviszonyokban kizárólagosságot biztosít a kategória számára, és egyes esetekben pedig a belső differenciálódásra támaszkodva kedvezményeket is biztosíthat, például a fiatal földműveseknek vagy a pályakezdő gazdálkodóknak⁸⁶. A szétválasztás pedig nem csak azért fontos, hogy a KAP pályázatain részt venni szándékozók megtalálják a rájuk jellemző támogatási jogosultságot, hanem azért is, hogy mint az üzem vezetője, vagy tulajdonosa a termelői és vezetői tevékenységet egyszemélyben láthassa el⁸⁷.

Ami az EU jogalkotását illeti, tisztán megfigyelhető a definíció célja: a támogatási jogviszonyok kezelése. Ennek megfelelően az alapvető megfogalmazáson túl tovább differenciálták a meghatározást a fiatal, az aktív és a pályakezdő mezőgazdasági termelők kategóriájának bevezetésével, amivel egyszerűsítik a jogalanyok elválasztását. Tekintettel arra, hogy a KAP finanszírozások kapcsán szükségesek ezek a meghatározások, teljes mértékben elérhetőek vele a jogalkotó elképzelései.

A magyar hatályos joganyagra visszatérve azt lehet megállapítani, hogy mindig szükség lesz az uniós joganyagokra való visszahivatkozásra, különösen a KAP-ban biztosított, nem tagállami támogatások keretei között, azonban érdemes fenntartani a jogalkotónak saját szabadságát abban, hogy a nemzeti támogatások odaítélése kapcsán diszkrecionális döntéseket hozhasson a támogatotti körrel, ahogy ez a 2023-as és 2024-es AM rendeletek kapcsán is megfigyelhető.

Felhasznált irodalom

Bakos Zsuzsanna szerk.: Mezőgazdasági Lexikon A mezőgazdasági szakismeretek gyűjteménye 2. kötet (L-Z), Mezőgazdasági Kiadó Budapest 1958.

Barna József szerk.: Mezőgazdasági Lexikon II. kötet (L-Zs), Mezőgazda Kiadó Budapest 1982., ETO 63(031), ISBN: 963 230 032 7

Bobvos Pál-Hegyes Péter: Agrárjog, SZTE ÁJK – JATE Press Harmadik kiadás Szeged 2011.

Buday-Sántha Attila: Új agrárstratégia alapjai Gazdálkodás folyóirat 53. évfolyam 2. szám, 2009., ISSN: 3003 9894

---

⁸⁶ A mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról szóló 2013. évi CXXII. törvény 18. § (4) bekezdés b)-c) pont

⁸⁷ Olajos – Nagy 2023. 4-5.

Fodor László Agrárjog, Fejezetek a mezőgazdasági életviszonyok sajátos szabályozása köréből Kossuth Egyetemi Könyvkiadó Debrecen 2005.

Hársfalvi Rezső: Agrárjog, II. fejezet 3. §, In.: Domé Györgyné – Hársfalvi Rezső – Kurucz Mihály – Réti Mária – Vass János: Agrárjog ELTE Állam- és Jogtudományi Kar Szövetkezeti Jogi és Földjogi Tanszék Budapest 1999.

Kovács Teréz: A mezőgazdaság üzemi szerkezete tíz évvel a rendszerváltás után, Gazdálkodás folyóirat XLV. évfolyam 6. szám 2001.

Kurucz Mihály: 2008. évi .... törvény a termőföldről szóló 1994. évi LV. törvény módosításáról In: Van megoldás, Földtörvény. Barankovics Alapítvány Budapest 2007.

Kurucz Mihály: Agrárjog II. fejezet 1. §, In: Domé Györgyné – Hársfalvi Rezső – Kurucz Mihály – Réti Mária – Vass János: Agrárjog ELTE Állam- és Jogtudományi Kar Szövetkezeti Jogi és Földjogi Tanszék Budapest 1999.

Kurucz Mihály: A mezőgazdasági Ingatlanok tulajdonjogi szabályai. In: Dr. Süveges Márta szerk.: Előadások az agrárjog köréből. Tankönyvkiadó Budapest 1992.

Kurucz Mihály: Az agrárjog fogalma, alapelvei és rendszere. Agrárjog- és Környezetjog 2. évfolyam, 2. szám 2007. DOI: <https://doi.org/10.21029/JAEL>

Kurucz Mihály: Az Európai Agrárjog alapjai. ELTE Jogi Továbbképző Intézet, Budapest 2003.

Kurucz Mihály: Gondolatok egy üzemszabályozási törvény indokoltságáról. Gazdálkodás folyóirat 56. évfolyam, 2012. 2. szám.

Mikó Zoltán: Agrárjog. Pázmány Péter Katolikus Egyetem Heller Farkas Intézet, Budapest 2001.

Mikó Zoltán: Új agrárjogi alapfogalmak: a mezőgazdasági termelő, a mezőgazdasági üzem. Gazdaság és jog 2004. 12. szám

Olajos István – Nagy Ákos: Mi is az az agrárüzem? Az agrárüzem/gazdaság magán- és közjogi, illetve agrárjogi definíciójának bizonytalanságai forgalmi helyzetekben. Miskolci Jogtudó, „Miskolci Agrárkonferenciák 2023” 2023/5. szám, 3. különszám

Kurucz Mihály: A mezőgazdasági termelő saját gazdasága-agrárüzem című előadásának összefoglalója, amely a Gazdaságátadás jogi kérdései című konferencián hangzott el, 2023. március 24-én

Orlovits Zsolt: A mezőgazdasági üzem fogalmának agrárjogi értelmezése, Gazdálkodás folyóirat 52. évfolyam, 2008. 4. szám,

Rényi Péter szerk.: Új Magyar Lexikon 6. kötet (S-Z), Akadémia Kiadó Budapest 1962.

Szilágyi János Ede: Agrárjog I. fejezet, In: Csák Csilla – Hornyák Zsófia – Kocsis Bianka Enikő – Olajos István – Kókai-Kunné Szabó Ágnes – Szilágyi János Ede: Agrárjog. Miskolci Egyetemi Kiadó Miskolc 2017.

Szűcs István – Dr. Farkasné Fekete Mária – Dr. Molnár József: A birtok- és üzemi struktúra mozgásának prognosztizálható irányai. Gazdálkodás folyóirat XLVII. évfolyam 2003. 5. számú külökiadása

Tanka Endre: Az EU közös birtokpolitikája, ma és a jövő évtizedben, In: Van megoldás, Földtörvény. Barankovics Alapítvány Budapest 2007.

Vadász József (szerk.): Révai Nagy Lexikona. Az ismeretek Enciklopédiája, XVIII. kötet (Tarján-Vár), Hasonmás Kiadás Babits Kiadó Budapest 1995.

Valkó Gábor – Kincses Áron – Kovács Ildikó: A mezőgazdasági termelő gazdaságok fennmaradását valószínűsítő tényezők a 2010 és 2020 közötti mezőgazdasági termelés vizsgálata alapján. Statisztikai Szemle 100. évfolyam 2022. 9. szám, DOI: <https://doi.org/10.20311/stat2022.9.hu0854>

***

Comparative study of the farmer's legal concept and internal differentiation in EU and Hungarian agricultural law, particularly regarding the twenty years since Hungary's accession

Summary

The material scope of the common agricultural policy was defined in the founding treaties of the EEC, then the EC, and later in the TFEU. Still, there was no question of determining the legal concept of a farmer within the scope of personal scope, nor was it mentioned that the treaties provided for its legal definition for regulations and directives. Since 2013, there has also been solid internal differentiation in the legislation at the regulatory level. The income support scheme also provided the most detailed legal definition of the legal concept of young farmers. The study focuses on examining the subject area of the CAP, particularly the legal concept of the farmer, by processing the development of EU law and its impact on Hungarian agricultural law concepts.